

KOLSRUDSAMLINGEN – EN GLEMT NORDNORGESHISTORIE

Av Per Pippin Aspaas, førstebibliotekar

UiT Norges arktiske universitet

17. juni 1945 døde professor i kirkehistorie Oluf Kolsrud, 59 år gammel. I Kruses gate 3 på Frogner satt enken tilbake med bøker i mengder. Det var fulle bokreoler i entré, kjøkkengang, stuer, skrårom og kott. Egne hyller over dørene og bokstabler på gulvet. På det gamle pikeværelset var det så stappfullt at døren knapt lot seg åpne.

Oluf Kolsrud var en språkmektig herre. Samisk, norrønt, latin, gresk, hebraisk, gotisk, arabisk og kirkeslavisk behersket han. I tillegg fulgte han med i faglitteratur på finsk, polsk, russisk, tysk, italiensk, engelsk, fransk og alle de skandinaviske språkene. I flere semestre foreleste han i samisk og finsk. Og han beskjeftiget seg med alt fra lavkirkelige bevegelser til statsbærende prosjekter. Nidarosdomen ble rekonstruert med sterke føringer lagt av kildegranskeren Kolsrud. Samme mann kom raskt på blokka da delegasjonen som skulle føre historiske bevis for Norges krav på Grønland ble nedsatt i 1932.

Lokalhistorie og målrørsle gikk hånd i hånd for Kolsrud. Han grunnla bl.a. et tidsskrift for historie og folkeminner, Bygd og Bonde, og ledet nemda for Nynorsk salmebok (1925). Norsk historisk kjeldeskriftinstitutt ble til på hans initiativ, og han utga selv en rekke kilder til norsk historie og lovverk i middelalderen. Et annet spesialfelt var reformasjonen og dens virkningshistorie. Og bibliofilien fulgte forskningsinteressene tett. Slik vokste et parallelt lite universitetsbibliotek fram i et privathjem bare fem hundre meter fra der Nasjonalbiblioteket ligger i dag.

I juni 1945 var freden kommet til Norge. Årene som fulgte ble preget av knapphet. Hva som skulle skje med samlingen må ha blitt et stadig mer presserende spørsmål. Overbibliotekar Wilhelm Munthe, datidens svar på Aslak Sira Myhre, sendte en antikvarbokhandler hjem til fru Kolsrud. Bokhandleren anslo en samlet markedsverdi på 59.647 kroner. Åpenbart en formue den gang. Universitetsbiblioteket i Oslo hadde nok de fleste titlene fra før, mente Munthe. Men samlingen var så pass unik at det ville være synd om den ble spredd for alle vinder. Og enken ville gjerne at det offentlige skulle overta.

I denne situasjonen var det overbibliotekaren pekte på Nord-Norge. Like før krigen var det opprettet såkalte «Sentralbibliotek» i de ulike landsdelene. Disse hadde ansvar for å trykke opp lister over sine samlinger og tilby dem som fjernlån i regionen. Nord-Norge lå ikke bare langt unna Oslo. Store deler av landsdelen var også nedbrent. Kolsrudsamlingen kunne bidra til et sårt tiltrengt kunnskapsløft i landets nordligste fylker.

Sentralbiblioteket for Nord-Norge lå i Tromsø. Sjefen var unge Thomas Berg Larsen, som styrte både det kommunale biblioteket og Sentralbiblioteket (senere Fylkesbiblioteket) fram til han gikk av med pensjon i 1978. Sammen med fylkesmann Arne Aas skulle han komme til å spille en nøkkelrolle i å få realisert overbibliotekar Munthes visjon. Borghild Kolsrud sa seg villig til å selge for 50.000 kroner. Tromsø kommune bladde opp hele 30.000, mens Stortinget bisto med 20.000. I tillegg anslo man 20.000 i fraktkostnader. I et rørende eksempel på nordnorsk samhold bisto de tre fylkene med 5.000 hver. Det øvrige kom fra private sponsorer, bl.a. forløperen til Hurtigruten, som tilbydde gratis frakt, og Tromsø Sparebank, som stilte med rentefritt lån.

Sommeren 1949 var bøkene på plass i Tromsø. Fru Kolsrud reiste opp ens ærend for å se til samlingen noen år senere. Hun ble nok skuffet da hun så at store deler fremdeles lå nedpakket i kasser, uten å være registrert i bibliotekets katalog. Én ting var å få penger til å sikre seg et varp på kanskje 25.000 titler. Noe helt annet var å få kommunen til å bevilge de nødvendige ressurser til bibliotekspersonale og -lokaler. Men enken opprettet et legat, Professor Oluf Kolsrud og hustru Borghild Kolsruds legat, som fremdeles «tildeles vitenskapsmenn, studenter eller gymnasiaster fra de tre nordligste fylker» som ønsker å fordype seg i historie. En sann nordnorgesvenn var hun altså.

I etterkrigsårene var det ingen som forestilte seg at et nordnorsk universitet var på trappene. Bergen hadde nettopp fått sitt, så noe tilsvarende nord for Trondheim virket urealistisk. Men etter at Universitetet, og dermed Universitetsbiblioteket i Tromsø, ble opprettet i 1968, fikk en stor del av Kolsruds bøker plass her. I tråd med forskningsaktiviteten ved institusjonen har vi nå børstet støv av de Kolsrud-bøkene vi besitter og registrert dem som en egen spesialsamling. Mange av dokumentene er unike i norsk sammenheng. Overbibliotekar Munthe tok altså feil da han antok at det var lite annet enn dubletter.

Østlendingen Oluf Kolsrud har fått en gate oppkalt etter seg i Hamar. Som underviser i finsk og samisk og medlem av Grønland-delegasjonen i Haag var han en kjenner av nordområdenes språk og historie på bred front. Takket være enkens velvilje utgjør Kolsruds bøker en viktig del av de historiske samlingene ved både Folkebiblioteket og Universitetsbiblioteket i Tromsø. Kanskje burde Oluf og Borghild Kolsrud fått en vei oppkalt etter seg her oppe. Helt glemt er de iallfall ikke. 1. mars hedres den bibliofile professoren med en egen utstilling på Universitetsbiblioteket i Breivika: «Humaniora – eksemplet Oluf Kolsrud».

Portrett: Oslo Museum, Byhistorisk samling OB.F06139a. Fotograf ukjent (CC BY-SA 3.0)